

Ut av Drammen – på vei inn i Eventyrland.

Du skal ikke stort mer enn en mils vei nordøst for Bragernes Torv før folk mener "Oslo" når de sier "byen". Omvendt om du reiser vestover: For eikværing, moinger, sigdøler og kryllinger er det Drammen som er *Byen*, - som rett og rimelig skal være. Men hvor godt kjenner drammenserne sitt eget nære oppland?

Mange har trolig fått med seg at Norges første offentlige kjørevei ble anlagt i 1620-årene, fra Drammen til Kongsberg, gjennom hjertet av Nedre Buskeruds kulturlandskap. Deler av traséen er fortsatt i bruk. Her er vi på historisk grunn. Muligens vel verdt en moderne oppdagelsesreise? Og hvem vet, kan hende endog en dannelsesreise?

La oss følge en fremmedkar på reisen ut av Drammen og inn i Eventyrland. Og siden vedkommende kanskje har tenkt seg på jazzfestival på Kongsberg, så går ferden med toget. Derfor begynner reisen en vakker midtsommerdag på Drammen jernbanestasjon, hvor fremmedkaren rekker å gjøre seg noen spredte refleksjoner om denne byen hvor han av forannevnte grunn befinner på gjennomreise.

I motsetning til hva mange utenbys bosatte eller tilreisende later til å tro, er Drammen en by med betydelige og til dels verdifulle kvaliteter. Det forslitte munnhullet "Heller en dram i timen enn en time i Drammen" er riktignok ennå ikke blitt avslørt som en useriøs bløff, men enhver som har kjørt den spennende ruten opp til Spiralens topp vil vite at det er lys i enden av tunnelen. Enkelte tilbakeslag har drammenserne måttet tåle: I juni år 2000 kom det for en dag at Buskerud Fylkeskommune hadde bevilget 360 tusen kroner for å finne ut om Drammen er en *harry* by samt om *harry*-stempelet eventuelt er en ulempe for byen. En tildragelse som ville ha tatt knekken på en mindre robust metropol, og som iallfall burde ha tilført fylkeskommunen dødsstøtet. Men hvis vi eksempelvis skriver 23. juni 2014, er dette allerede lenge siden, og Drammen lever fortsatt i beste velgående, ubesværet av de begivenheter som måtte utspille seg i mindre lykkelige deler av verden. *In fide et justitia fortitudo*, for å si det på et språk som drammenserne og kanskje også den reiseglade fremmede forstår.

Mens varmedisen ligger tung over byen og bærer bud om en Sankthansaften av godt, gammeldags merke, ruller Sørlandstoget kl. 16.00 ut fra stasjonen. Ikke så mye spennende å se på her, kan hende, men et par minutter senere farer toget forbi en ubetjent jernbanestasjon. Fremmedkaren opplever at et skilt med navnet *PUKERUD* slår imot ham med store bokstaver. Fysj, hva er dette for slags oppkastlokale? Men i stedet for å miste fatningen, blir vår venn sittende og skue ut av vinduet. *Signaturtogene* som disse togsettene engang ble kalt, har brede, generøse vindusflater som gir den reisende anledning til å ta inn og nyte de skiftende synsinntrykk som landskapet frembyr. Og dét bør den reisende så visst også gjøre, for dette er en reise gjennom eventyrland! *Buskerud* – bare smak på navnet – er den norske reiselivsnærings best bevarte hemmelighet. De løsrevne bilder som kommer en i møte gjennom vinduet fra et tog i fart, gir kun et svakt inntrykk av denne unike landsdelens naturgitte og kulturskapte kvaliteter. Kun et svakt inntrykk, men dog så overveldende at den

som har evnet å ta det til seg, vil være merket for livet – vil alltid søke tilbake for å gjenoppleve disse gyldne øyeblikk. Om sant skal sies – hvilket det gjerne skal – er ikke den foran omtalte og ganske så nedlagte Pukerud jernbanestasjon blant Drammensdalførets største severdigheter. La gå med dét, her er likevel så uendelig meget annet!

Om fremmedkaren holder øynene åpne, vil han i nord kunne skimte Drammen Travbane, et sant eldorado for hesteelskere, gamblere og pengevaskere. Og deretter, et stykke oppe i lia, med breidsiden blottet i møte med innsynet nede fra dalen, Solberg Spinderis ruvende gamle fabrikkbygninger. Rause, rustrede murstensfasader i raskt forbigående kontrast mot en bred grønn åskam, - Solbergåsen, som markerer overgangen til det skogkledte bergmassivet Finnemarka. Så et raskt scenskifte idet dalen et øyeblikk snevrer seg inn: Til venstre blokkeres passasjen av Ryghkollen med dens støvete sandtak, mens banelegemet snor seg smidig utenom og forbi og presser seg gjennom det trange defiléet nede langs elven. Her vil den observante passasjer kunne erfare at en nedlagt papirfabrikk pryder sydbredden mens synet av Nedre Eiker kirke plutselig dukker opp på nordbredden. Mindre enn et par minutter senere, og togreisen frembyr den unike opplevelsen som det visselig er å fare gjennom og forbi Norges bandy-hovedstad Mjøndalen.

Dersom den reisende er i den rette stemningen, vil han her kunne oppleve den fortryllende følelsen av å være gjest i målrettet bevegelse gjennom et makeløst mini-univers, gjennomskåret og definert av den fuktige trasé som et av Nord-Europas mektigste flodløp – den majestetiske *Drammenselven* – har diktert landskapet under sin langsomme men uavvendelige ferd mot øst. Et landskap og et dalføre med et vassdrag som få har beskrevet i vakrere vendinger enn ordkunstneren Elsa Watnebryn, - eller hva skal man ellers si om den dristige men velvalgte metaforen "*Som et sølvbånd mellom lunende åser*"? Her går jernbanelinjen påny nesten ned i strandkanten, mens dalen åpner seg vestover og bærer bud om at det er flere gleder i vente for den opplevelseshungrige turist. Og opplevelsene lar så visst ikke vente på seg, men når straks et midlertidig klimaks i den storslagne utsikten over elven mot strandperlen Krokstadelva. En gammel tettbebyggelse mot en bakvegg av nye byggefelter med prangende villaer og rekkehus som smyer seg kjælent oppover åsdraget, - et åsdrag som danner en skjult portal mot det bortgjemte og halvglemte skisportseldoradoet Bjørkedokken. Så bortgjemt at ingen kan se den nå nedlagte hoppbakken, hvor sørlendingen Ole Tom Nord gikk til topps og ble Norgesmester i 1960. Men hva gjør vel det, når Krokstadelva like fullt fremstår som et veritabelt *vista* hvor natur og kultur går hånd: Som enhver kulturhistoriker vil vite å fortelle, danner Krokstadelva sammen med Mjøndalen et gedigent monument over Norges fordums så produktive og ærerike cellulose- og papirindustri.

På sin togferd videre vestover fra Mjøndalen vil vår bekjente fremmedkaren kunne stifte bekjentskap med et særegent litterært landskap. En flik av selve Parnasset, udødeliggjort av skalden Herman Wildenvey og et kobbelt av kjente og ukjente hjemstavnsdiktere. Et landskap som billedlig talt toppe seg i bakkeskråningen oppover mot venstre, - selveste Portåsen, hvor poeten trådte sine barnesko når han da ikke satt og drømte ved bekken Veia. Resultatet ble, som vi alle vet, "Hjembygdens Sange", den usigelig vakre hyldesten til dalen mellom åsene.

Underveis vil fremmedkaren også kunne suge til seg synet av staselige Steinberg, og kan hende med en viss undring merke seg den egenartede, nærmest innbitt rustikke atmosfæren som preger dette lettere forblåste grenseavsnittet mellom kommunene Nedre og Øvre Eiker. For deretter å oppleve jernbanelinjen nesten tangere den myrlendte, mystiske og mytiske elvesletten Loesmoen – på midten av 1960-tallet best kjent som "Rocke-hjulet". Et beryktet samlingssted for titusenvis av sommeryre ungdommer fra hele Østlandet, ja helt fra Sverige kom de i sine raggarbiler med tjejer i baksetene og revehaler i radioantennene. Dengang landets største utendørsarena for rockekonsserter, med en scene som jevnlig ble hjem søkt av tidens fremste pop-band som *The Pussycats* og *Hep Stars*, i tillegg til håpefulle lokale piggrådgitarrister. Langhårede helter hyldet av hylende fans. Tidsriktige idoler: Tidens guder er dens menn.

Mens vår reisende venn lar seg rive med av toghjulenes dvaskt huggende rytme, vil han kunne fryde seg over landskapets frodige grønnsvær, isprengt den vanlige skala av duse, lett støvete pastellfarver som kjennetegner varme sommerdager på 60 grader nord. Et grønnsvær hist og her brutt av et hvitt gnistregn av solblankt spillende kaskader fra sjasminbusker i fullt flor mellom nylig avblomstrede syriner og for lengst avblomstret forsythia. Fortsatt blomstrende rhododenron bak hvimalte stakittgjerder. Sommerfugler på ferie, gresshopper på vidvanke, edderkopper på jobb. En ferd forbi sølvskimrende seljekratt, glimt av ospestammer, her og der en gusjegrå fabrikkbygning, en hvit flaggstang, røde hustak, nettinggjerder bak bregnekjerr, veibaner antydnet ved skiftende tilsynekomst av grå asfaltflater. Beskjeden småhusbebyggelse omgitt av velstelte grønne gressplener bak havegjerder flankert av lilla kaprifolium og gulspraglet buskmure. Best som det er dukker en åpen slette frem bak Riksvei 283 (eller var det Europavei 134?) der den løper parallelt med jernbanelinjen på venstre hånd. Der vil man med en smule anstrengelse kunne få øye på den lille flyplassen tilhørende Drammens Flyklubb, vakkert kranset av bølgende enger med humlesurr over rødkløver og timotei, grøftekanter prydet med nyperoser, villbringe bær, tistler og brennesle. I bunnen det allestedsnærværende branngule teppet av halsstarrig løvetann. "Ville vekster i en sommer drysset hen"?

Med den førstegangs besøkendes begjærlige undring vil fremmedkaren kunne konstatere at toget med frekt skingrende sirener passerer Hokksund. På høydedraget til venstre kan det massive hvitkalkede middelaldertårnet på Haug kirke så vidt skimtes mellom stammene og bak løvverket på de ærverdige eiketrærne som har gitt disse bygdene sitt navn. Til høyre et glimt av Eiker Sparebanks trygge murgård. Hokksund, - ifølge reisehåndbøkene selve prototypen på en norsk stasjonsby. Flust utstyrt med severdigheter som Norges største bilopphuggeri, hus-fasader kledt med de karakteristiske grå *Eternit*-asbestplater, og forøvrig rikelig velsignet med de eie gode kvalitetene som 1990-tallets kulturjournalister pleide å sammenfatte i honnørbegrepet "høy harry-faktor". Som sådan vel verdt et besøk, ja hvorfor ikke en poesifestival?

Og videre bærer ferden, mens toghjulene ubesværet fortsetter sitt repeterende rendezvous med stålskinnene. En ferd langs en skinnegang naglet til et kulturlandskap som gjennom sekler har gitt grobunn for Eiker-bygdens tilsynelatende sidrumpede men like fullt forunderlig dynamiske vitalitet. Brede bygder med landets feteste jordsmon. Trauste, jordnære

lokalsamfunn, hvis form for sivilisasjon og åndsliv av utenforstående kynikere er blitt beskrevet med de nedlatende ord "det sedvanlige traurige ferniss av busserull-brigadens kommunegrå visjoner". Joda, i den stedlige fauna vil den langveisfarende også kunne finne *Bygdedyret*. Vi taler gudbedre om bygder som har beriket det norske språk med rytmeriktige invektiver som *bladmaga*, *suppegjøk*, *brødgjøk*, *pappskalle*, *møkkamann* og *måsabjønn*. Denslags må den tilreisende gjerne ta med seg, om han også legger seg på sinne at Eiker-bygdene samtidig er bramfrie bærere av den stedegne og nedarvede skaperkraft som i hin fjerne fortid frembrakte fornemme kunstverker som Nøstetangens krystallpokaler, landets ypperste i sitt slag, fortsatt uovertrufne og uforlignelige.

Straks etter Hokksund kan vår inntrykkshungrige turist beskue en rotekte midtsommernorsk horisont – bred og trygg der den storsinnet åpner seg gjennom varmedisen mot sydvest, stykke for stykke inntil det legendariske lille tettstedet Vestfossen dukker opp i synsranden. Vestfossen, - et reisemål i seg selv med sine små og store severdigheter. Stasjonsbyen som stunt-kunstneren Morten Viskum satte på verdenskartet med etableringen av stiftelsen "Kulturhovedstaden Vestfossen".

Hovedstad? Strengt tatt kun et par små gater, men likevel et trivelig syn: Noen få forretningsgårder i mur og mange små trehus med velstelte haver bak hvite stakittgjerder. Bygninger som beskjedent vitner om solid velstand, tuftet på generasjoners nøysomhet og ærlig arbeid. Utenfor tettbebyggelsen et åpent kulturlandskap; gule åkre, grønne enger, røde driftsbygninger og hvite våningshus. Dette er Lundteigen-land, et jordsmonn hvor den særpregede senterpartipolitikerer har hentet næring til sin selvbergings-moral og snusfornuftige nøysomhetsprekener. Kvasi-jordnære idealer med islett av naiv utopi, men målbåret på en måte som er til å kjenne seg igjen i: Her tar folk fjøs-stellet i gry-otta, for så å sette seg på mopeden og putte av gårde til funksjonærjobben i Hokksund eller Mjøndalen. Og de som ikke har eget gårdsbruk har iallfall plass nok til at de kan pisse bakom buskaset på egen eiendom uten å være til sjenanse for naboen...

Vår venn togpassasjeren gjør seg neppe slike tanker mens han lar blikket sveipe over dalbunnen, - over et terreng spekket med kulturhistorie: Opp mot høydedraget til venstre vil han så vidt kunne øyne Fredfoss. Nå en liten husklynge, en gang det driftige stedet hvor vekkelsespredikanten og samfunnsbyggeren Hans Nielsen Hauge in sin tid var drivkraften i en foretak som gav opptakten til det norske industrieventyret. Og bak Fredfoss en skogfylt åskam – på folkemunne benevnt *Mexico* - som i 1930-årene hadde vært kjent som tilholdssted for hjemmebrennere og andre lovløse elementer. Et landskap med spor fra hin skumle fortid, da Buskerud Amt var hendelsesrikt.

Mytene om Vestfossen er mange. På 1950-tallet var stedet mest kjent for sitt eminente fotballag, med den lille goalgetteren Knut Sandengen som sin mest profilerte spiller. Gjennom 1960-årene hang nedleggelses-spøkelset som en tung, mørk sky over hjørnestensbedriften Vestfos Cellulose. Slikt ble det kultur – gjerne kalt *motkultur* – av, i de dager. Grepet og inspirert av indignasjon over strukturrasjonaliseringens herjinger med det lille og sårbare industrisamfunnet satte Nationaltheateret i 1971 opp det *oppøkende*

skuespillet "Svartkatten". Et beryktet stykke politisk agitasjon, forfatter Bjørn Nilsen, instruktør Janken Varden.

Men også dét er for lengst glemt.

Bob Dylans 60-tallsvisdom "*The times they are a-changing*" gjelder kan hende fortsatt? Omslaget må ha kommet omkring århundreskiftet. Iallfall kunne selveste *Aftenposten* den 14. juli 2006 fortelle sine lesere at:

"Tidligere sa folk fra Vestfossen i Øvre Eiker at de kom fra 'Et sted utenfor Drammen'. Eller 'et sted like før du kommer til Kongsberg'. Nå kan de si, 'Jeg kommer fra Vestfossen', samtidig som de ser deg inn i øynene. Den nye selvtilliten merkes blant annet når du ankommer tettstedet med bil. På den første broen som møter deg, har noen malt 'Velkommen til Kulturhovedstaden' med store bokstaver".

Og som selve rosinen i pølsen: - "*Dessuten har det en viss symbolverdi for innbyggerne at Lene Marlin har spilt inn en musikkvideo her*".

Den marlinske symbolverdien er kanskje ikke av de ting vår venn fremmedkaren uten videre får med seg. Og siden han slett ikke ankommer tettstedet med bil – men tvertom farer gjennom stedet med et tog som ikke gjør antydning til å saktne farten – har han heller ikke særlige muligheter til å registrere noen form for selvtillit, ny eller gammel. Og her går dessverre togpassasjerer glipp av noe som ellers kunne ha vært en dannelsesreise av den mest utsøkte klasse. Noen kunne ellers ha vist ham de gamle fabrikklokalene ved elven, nå omdannet til et palass for samtidskunst. Et fristed for forfinede kulturelle skjønnånder med behov for å boltre seg med raffinerte installasjoner og snacksy elementer som avhuggede kroppsdeler og resirkulert oppkast. Her huserer og residerer avantgardistiske institusjoner med pompøse navn som "Vestfossen Kunstlaboratorium" og "Arena Vestfossen". En stedlig kunstnerkoloni og en strøm av tilreisende artister fyller den kreative høyborgen Poortmannbygget med kontinuerlige kulturaktiviteter.

Og for godt mål kunne noen også ha gjort fremmedkaren oppmerksom på at selveste Norsk Rikskringkasting til syvende og sist hadde funnet det for godt å surfe på Vestfossen-bølgen: Den 28. oktober 2012 gikk NRK 1 på luften med den første av etter hvert mange episoder av statskanalens egenproduserte fjernsynsserie "Hjem", med Vestfossen som arne- og åsted for et forviklingsdrama som hensatte Kongeriketets TV-tittere i en langtrukken, åndeløs spenningstilstand.

Men her er mer – mye mer, også for den som søker kultur av edel årgang: Et glimt gjennom togvinduet, en ruvende trebygning kan skimtes mellom løvtrekronene på venstre hånd, og før man vet ordet av det har man passert den unike adelige setegård Fossesholm – storgodset hvor stattholder Hannibal Sehested holdt hus på midten av 1600-tallet. Ifølge de fortsatt uunnværlige reisehåndbøker en praktbygning hvor historiesusen fremdeles vibrerer i veggene.

Uten opphold farer toget videre på en ferd som har nye overraskelser på lager for den umettelige opplevelsesturist: Et fredet fuglereservat, et våtmarksområde hvor spennende langveisflyvende fjærkledte skapninger raster og hekker. Deretter eventyrlige Darbu med

utsikten fra togvinduet skrått fremover til venstre hvor den lille middelalderkirken blygt speiler seg i det trolsk naturskjønne Fiskumvannet. Bak Fiskumvannet et smalt skogkledd eid, hvor en florlett svevende bro danner et visuelt perfekt skille mot den store innsjøen Eikeren. Et magisk landskap hvor du når som helst – om du bare kunne komme deg av toget – ville treffe på huldra, nøkken, syv harepuser og en rev under birkerot.

Og som om ikke dét var nok, den spennende ferden videre gjennom det kupert lendet forbi den nøkternt smålåtne holdeplassen Krekling. Atter et landskap som åpner seg, nå i et glimt mot syd, med utsyn over Sandsvær-bygdene mot Skrimfjell. Elgens, tiurens og årfuglens rike, blåne bakom blåne, kronet av Styggemannsknattens pregnante profil. Høyt der oppe, mot en lyseblå skyfri himmel, en ørn på dovne vinger, båret oppe av luftstrømmer næret av varmedisen fra bakkenivå. Langt der nede i dalbunnen selveste *Numedalslågen*, Norges nest lengste vassdrag, her beskjedent skjult bak svære furumoer isprengt skogkleddete koller og skrukkete åsdrag. Noen gårdsbruk med spredte bygninger og gule jorder iblant. Landskapsfragmenter med vekslende billedflater, innrammet av togvinduets konstant vibrerende konturer. Flyktige synsflater som avløser hverandre like raskt som de dukker opp, før du rekker å fange dem inn. På et blunk har toget passert Skollenborg, hvoretter jernbanelinjen djervt kaster seg inn i en krapp sving nordover på den siste kraftetappen frem mot Bergstaden Kongsberg. Selveste *Sølvbyen*, i sin tid anlagt til ære for *Det Edle Malm* og *Den Kongelige Mynt*. Byen som har fostret flere skihoppere i verdensklassen enn noen annen – "Kongsberg-knekkens" arnested. En verdig destinasjon for en tyriduftende ferd gjennom skjæringer og skråninger langsmed skrinne furukoller, over surklende bekkefar og sure myrsøkk, andsynes gjenglemte glenner og forbi mosegrodde steinurder.

En midtsommerferd gjennom det stykke Norge som i sin tid fostret *Askeladden*, - vår kjæreste nasjonalhelt og vårt norskeste riksidol: Mannen som *fant* der andre lette, - livskunstneren, den egentligste, opprinneligste Lotto-millionær.

En odysseé, nei en pilegrimsferd gjennom det urnorske habitat som inspirerte malerkunstnerne August Cappelen, Thomas Fearnley og Theodor Kittelsen.

En safari gjennom det eventyrlandet som Vårherre skapte som treningsterreng for våre mest reiseglade nasjonaldyr, *De Tre Bukkene Bruse*. En ferd som kan ta pusten fra noen hver gjennom et landskap mett på alle de typer synsintrykk og assosiasjoner som i sin tid satte Norges nasjonalpoet Bjørnstjerne Bjørnson i stand til å forfatte sitt glitrende reise-epos "*Jeg kjører frem gjennom strålefryd*".

Fremmedkaren er kommet til reisens slutt. Han går av toget i Kongsberg, og ser på klokken. Den viser 16.34. Tok turen virkelig bare 34 minutter?